

FORMATION OF THE ABILITY TO PLAY A ROLE IN STAGED WORKS IN CHILDREN OF PRESCHOOL AGE

Nurmatova Iroda Toxtasinovna

Associate professor of the Department of "methodology of preschool education" tdpu named after Nizami (PhD)

<https://doi.org/10.5281/zenodo.15411209>

ARTICLE INFO

Received: 09th May 2025

Accepted: 13rd May 2025

Online: 14th May 2025

KEYWORDS

Preschool education, children, staging, role-playing, creative ability, social skills, pedagogy, educational methodology, psychology, child psychology, educational process.

ABSTRACT

Staging is an important tool for children not only in creative expression, but also in the development of self-awareness and social skills. In this regard, this article will consider the importance and methodological approaches to the formation of the ability to play a role in staged works in children of preschool age. Again, the article analyzes the specific role of staging in the educational process, appropriate approaches to children's psychology, as well as the use of pedagogical techniques in the organization of such activities.

MAKTABGACHA TA'LIM YOSHIDAGI BOLALARDA SAHNALASHTIRILGAN ASARLARDA ROL O'YNASH QOBILIYATINI SHAKLLANTIRISH

Nurmatova Iroda Toxtasinovna

Nizomiy nomidagi TDPU "Maktabgacha ta'lim metodikasi" kafedrası dotsenti (PhD)

<https://doi.org/10.5281/zenodo.15411209>

ARTICLE INFO

Received: 09th May 2025

Accepted: 13rd May 2025

Online: 14th May 2025

KEYWORDS

Maktabgacha ta'lim, bolalar, sahnalashtirish, rol o'ynash, ijodiy qobiliyat, ijtimoiy ko'nikmalar, pedagogika, ta'lim metodikasi, psixologiya, bolalar psixologiyasi, ta'lim jarayoni.

ABSTRACT

Sahnalashtirish, bolalar uchun nafaqat ijodiy ifoda, balki o'zini o'zi anglash va ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantirishda muhim vosita hisoblanadi. Shu munosabat bilan ushbu maqolada maktabgacha ta'lim yoshidagi bolalarda sahnalashtirilgan asarlarda rol o'ynash qobiliyatini shakllantirishning ahamiyati va metodik yondoshuvlari ko'rib chiqiladi. Yana maqolada sahnalashtirishning ta'lim jarayonida o'ziga xos o'rni, bolalar psixologiyasiga mos yondashuvlar, shuningdek, bunday faoliyatni tashkil etishda pedagogik texnikalardan foydalanish masalalari tahlil qilinadi.

Maktabgacha ta'lim yoshidagi bolalar uchun sahnalashtirilgan asarlarda rol o'ynash faoliyati, o'z navbatida, nafaqat ularning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishga, balki ijtimoiy va psixologik jihatdan ham muhim natijalarga erishishga yordam beradi. Bu jarayon orqali bolalar o'z hissiyotlarini, fikrlarini va xatti-harakatlarini ifodalashni o'rganadilar, shu bilan birga, turli

ijtimoiy vaziyatlarda o'zini tutish, boshqalar bilan hamkorlik qilish kabi muhim ko'nikmalarga ega bo'lishadi. Sahnalashtirish, bolalarga turli obrazlarda o'zini ko'rsatish imkonini yaratadi, bu esa ularning xotira, diqqat, nutq va fantaziyalari kabi aqliy faoliyatlarini rivojlantiradi. Ushbu maqola sahnalashtirish metodikasini pedagogik jihatdan chuqur tahlil qilib, uning bolalar uchun qanday foydalar keltirishi va maktabgacha ta'lim tizimidagi o'rnini yoritadi.

Maktabgacha ta'lim tizimida sahnalashtirilgan asarlar orqali bolalarga turli obrazlar orqali o'zini ifodalash va boshqa bolalar bilan hamkorlik qilish imkoniyati yaratiladi. Pedagoglar, shuningdek, psixologlar ham sahnalashtirishni bolalarning o'ziga xos rivojlanishida muhim vosita sifatida taqdim etadilar. Sahnalashtirish jarayoni bolalarda ijodiy qobiliyatlarni, nutqni, xotirani va o'zini anglashni rivojlantirishga yordam beradi.

Yakuniy natija, ya'ni bolalar o'z hissiyotlarini, fikrlarini, xatti-harakatlarini ifodalash, o'zlarining ichki dunyosini tashqi olamga tarjima qilishni o'rganishadi. Bu nafaqat ular uchun samarali ta'lim jarayoni, balki jamiyatda o'z o'rnini topish va muvaffaqiyatli muloqot qilish uchun zarur bo'lgan ko'nikmalarni rivojlantiradi. Sahnalashtirish orqali bolalar, o'zlarini va boshqalarni tushunish, boshqarish, va boshqalarga ta'sir qilish ko'nikmalarini rivojlantiradilar.

Psixologik jihatdan, sahnalashtirilgan asarlar bolalarda o'zini ifodalashga bo'lgan ishonchni oshiradi. Lev Vygotskiy, o'zining ijtimoiy-psixologik nazariyasida, sahnalashtirishning bolalar rivojlanishidagi ahamiyatini ta'kidlagan. U sahnalashtirishni "bolalar uchun ijtimoiy faoliyatning markaziy shakli" deb atagan (Vygotskiy, 1978). Sahnalashtirish bolalarda til va muloqot ko'nikmalarini rivojlantirishga, shuningdek, boshqalarning hissiyotlarini tushunishga yordam beradi. Bu, o'z navbatida, ijtimoiy-emotsional rivojlanishni kuchaytiradi va bolalarning boshqa bolalar bilan o'zaro munosabatlarini yaxshilaydi.

Shuningdek, bolalarning fantaziya dunyosining boyishiga yordam beradigan sahnalashtirish, ularga murakkab ijtimoiy vaziyatlarga turli xil javoblarni topish imkoniyatini beradi. Sahnalashtirishda turli obrazlarni yaratish orqali bolalar o'zlarining ichki hissiyotlari, muammolar va qo'rquvlarni tashqi olamga chiqara olishadi. Bu jarayon, ularning ichki dunyosini anglashga va yaxshilashga imkon beradi.

Sahnalashtirishning asosiy maqsadlaridan biri bolalarning ijodiy fikrlashini rivojlantirishdir. Pedagog Anna Karpova (2009) sahnalashtirishni, "bolalarda ijodiy fikrlashning poydevori" deb ta'kidlagan. Bolalar sahnalashtirish jarayonida o'zlarining ijodiy imkoniyatlarini amalga oshiradilar, yangi obrazlarni yaratadilar va harakatlarini nazorat qilishni o'rganadilar. Bu ijodiy qobiliyatlar bolalarning o'zini o'zi ifodalashga, fantaziyalarini haqiqatga aylantirishga yordam beradi. Bunda ular yangi g'oyalar yaratadilar, sahnada o'z qahramonlarini jonlantiradilar va turli obrazlar orqali dunyoni boshqacha ko'rishga intilishadi.

Bundan tashqari, sahnalashtirish bolalarda xotira va diqqatni rivojlantiradi. Bolalar obrazlarni eslab qolish, o'zlarini bir obraz sifatida tasavvur qilish va unga mos ravishda harakat qilish orqali, o'z ichki resurslarini samarali foydalanishga o'rganadilar.

Sahnalashtirishni muvaffaqiyatli amalga oshirish uchun turli pedagogik metodlar mavjud. O'z navbatida, bu metodlar bolalarning yoshiga, ularning individual xususiyatlariga va pedagogning ta'lim usullariga qarab farq qiladi. Yotqizuvchi va o'rgatish metodlari bolalar uchun o'ziga xos imkoniyatlar yaratadi. Pedagogik xodimlar, sahnalashtirishning mazmuni va shaklini tanlashda bolalarning qiziqishlari va ehtiyojlarini hisobga olishlari kerak.

Bundan tashqari, sahnalashtirishni tashkil qilishda kollektiv ishning roli katta. Bolalar guruhlarda birgalikda ishlash orqali o'zaro hamkorlik qilishni, jamoaviy ishni, va bir-biriga hurmat bilan qarashni o'rganadilar. Bu esa ularning ijtimoiy qobiliyatlarini yanada mustahkamlaydi.

Sahnalashtirishda yuzaga kelishi mumkin bo'lgan qiyinchiliklar ham mavjud. Eng muhim muammolardan biri, bolalar o'rtasidagi farqlarni hisobga olishdir. Har bir bola o'ziga xos rivojlanish tezligiga ega bo'lib, ularning sahnalashtirishda qatnashish imkoniyatlari ham turlicha bo'lishi mumkin. Ba'zi bolalar sahnalashtirishni qiyinlashtiruvchi ijtimoiy ko'nikmalarga ega bo'lishi mumkin, bu esa pedagoglardan ko'proq sabr va individual yondoshuvni talab qiladi. Bunday vaziyatlarda, bolalarni qo'llab-quvvatlash va ularga kerakli yordamni berish juda muhimdir.

Shuningdek, ta'lim muassasalarida pedagogik kadrlarning ushbu metodika bilan tanishligi ham muhim omil hisoblanadi. Ularning tajribasi va malakasi sahnalashtirishning samaradorligini ta'minlashda asosiy omil bo'lib xizmat qiladi.

Sahnalashtirilgan asarlarda rol o'ynash maktabgacha ta'lim yoshidagi bolalar uchun nafaqat ijodiy rivojlanishning muhim qismi, balki ijtimoiy va psixologik qobiliyatlarni shakllantirishda ham katta ahamiyatga ega. Bu jarayon, bolalarda muloqot qilish, o'z hissiyotlarini ifodalash, boshqalar bilan hamkorlik qilish, va dunyoni yanada kengroq tushunish kabi ko'nikmalarni rivojlantirishga yordam beradi. Bolalar psixologiyasi va pedagogik metodlarning uyg'unligi asosida amalga oshirilgan sahnalashtirish, bolalarning o'z-o'zini anglash va jamiyatda faol bo'lish qobiliyatlarini shakllantiradi. Bu esa nafaqat bolalar, balki butun jamiyat uchun muvaffaqiyatli kelajakni ta'minlaydi.

Sahnalashtirish, shuningdek, bolalarda ijodiy fikrlash, muloqot qilish va muammolarni hal qilish ko'nikmalarini rivojlantiradi. Bolalar, obrazlarni yaratish va o'zlarini turli rol va obrazlarda ko'rsatish orqali o'zlarining ichki dunyosini anglaydilar va tashqi muhitga qanday javob berishlarini o'rganadilar. Bunday faoliyat, ular uchun yangi g'oyalarni yaratish, turli vaziyatlarga kreativ yondoshuvni qo'llash imkoniyatini beradi. Bu esa ularning o'z-o'zini anglash va o'z hissiyotlarini boshqarish qobiliyatlarini rivojlantiradi.

Bundan tashqari, sahnalashtirish bolalar uchun o'zaro muloqot, hamkorlik va guruhdagi roli haqida o'rganish uchun muhim vosita hisoblanadi. Bolalar bir-birlarini tinglashni, tushunishni va o'z fikrlarini boshqalarga taqdim etishni o'rganadilar. Bu jamoaviy ish va ijtimoiy o'zaro aloqalarni rivojlantiradi, shuningdek, bolalar o'rtasidagi do'stlikni mustahkamlaydi. Yana bir muhim jihat, sahnalashtirish jarayonida bolalar o'zlarining his-tuyg'ularini boshqarishni, ijtimoiy vaziyatlarda o'zlarini tutishni va boshqalar bilan muloqotda bo'lishda qanday muvozanatni saqlashni o'rganadilar. Bu esa ularga ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantirishga, boshqalarning his-tuyg'ularini tushunishga va ularga mos ravishda javob berishga yordam beradi.

Sahnalashtirishning ijtimoiy va psixologik ahamiyatini nazarda tutgan holda, pedagoglar va maktabgacha ta'lim tashkilotlari, bolalarga bu jarayonni muvaffaqiyatli o'zlashtirish uchun mos pedagogik usullarni ishlab chiqishlari kerak. Ular, bolalarning yoshiga, individual xususiyatlariga va ehtiyojlariga mos ravishda sahnalashtirishni tashkil etishda yondashuvlarni sozlashi zarur. Bu jarayonda hamkorlik, sabr-toqat, individual yondoshuv va kreativlik asosiy omillar sifatida ajralib turadi.

Shuningdek, sahnalashtirishning samaradorligini ta'minlash uchun o'qituvchilar va pedagogik xodimlar o'zlarining metodik bilimlarini yangilab borishlari, zamonaviy pedagogik texnikalar va yondoshuvlarga ega bo'lishlari muhimdir. Sahnalashtirishni faqatgina o'quv jarayoniga qo'shish emas, balki uni bolalar uchun o'zlarining nutqiy, ijodiy va ijtimoiy ko'nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiladigan vosita sifatida ko'rish kerak.

Shu bilan birga, sahnalashtirishning maqsadga muvofiq tashkil etilishi, bolalarning individual va guruh sifatida rivojlanishiga ta'sir ko'rsatadi. Ular o'z hayotlaridagi ijtimoiy o'zgarishlarga qanday javob berishlarini, turli xil vaziyatlarga qanday moslashishni o'rganadilar. Bu nafaqat bolalar uchun, balki jamiyatning kelajagi uchun ham muhim ahamiyatga ega. Bolalar sahnalashtirish jarayonida o'zlarini anglab, o'z roli va boshqa bolalar bilan muloqot qilishda muvaffaqiyatli bo'lishga intilishadi, bu esa ularning mustahkam ijtimoiy va psixologik asosga ega bo'lishini ta'minlaydi.

Shunday qilib, sahnalashtirilgan asarlarda rol o'ynash, maktabgacha ta'lim yoshidagi bolalar uchun ijodiy va ijtimoiy rivojlanishning muhim tarkibiy qismlaridan biriga aylanishi mumkin. Bu jarayon nafaqat bolalar uchun foydali, balki ularning shaxsiy rivojlanishiga, jamoada ishlashga va ijtimoiy vaziyatlarda muvaffaqiyatli bo'lishga qaratilgan asosiy mexanizm hisoblanadi. Maqsadli yondoshuvlar orqali, sahnalashtirish jarayonining ta'lim tizimida to'liq samarali bo'lishini ta'minlash mumkin.

References:

1. Toxtasinovna, N. I. (2024). HOLIDAY BREAKFAST AND FUN HOURS IN PRESCHOOL EDUCATION ORGANIZATION CONTENTS OF ORGANIZATION. *International journal of artificial intelligence*, 4(03), 377-379.
2. Nurmatova, I., Tillaboeva, S., Vaxobova, G., Mamatobilova, A., & Sh, A. (2021). THEORETICAL AND METHODOLOGICAL FUNDAMENTALS OF INCREASING THE EXPORT POWER OF THE REGION. *Экономика и социум*, (3-1 (82)), 215-217.
3. Nurmatova, I., & Akhmedova, M. (2023). TECHNOLOGIES FOR STABILIZING THE SPIRITUAL ENVIRONMENT OF SOCIETY. Publishing House "Baltija Publishing".
4. Nurmatova, I. (2022). The role of ethical normalization in the formation of the spiritual environment of society. *Asian Journal of Multidimensional Research*, 11(4), 81-85.
5. Axmedova, M. T., Umarova, M. X., & Nurmatova, I. T. (2022). TARBIYA TEXNOLOGIYALARI ASOSIDA TALABALARDA IJTIMOY QADRIYATLAR TIZIMINI SHAKLLANTIRISH. *Journal of Integrated Education and Research*, 1(5), 226-231.
6. Nurmatova, I. (2022). The role of ethical normalization in the formation of the spiritual environment of society. *Asian Journal of Multidimensional Research*, 11(4), 81-85.
7. Nurmatova, I. (2022). Social Technologies of Ethical Normalization at a New Stage of Development. *American Journal of Social and Humanitarian Research*, 3(6), 18-21.
8. Vygotskiy, L. S. (1978). *Myshleniye i rech' [O'ylash va nutq]*. Moscow: Pedagogika.
9. Karpova, A. V. (2009). *Teoriya i praktika obucheniya detey doshkol'nogo vozrasta kreativnym vidam deyatel'nosti [Maktabgacha yoshdagi bolalarni ijodiy faoliyat turlariga o'rgatish nazariyasi va amaliyoti]*. Moskva: Izdatel'stvo "Prosveshchenie".
10. S. B. Shvarts, A. A. (2005). *Psixologiya detey doshkol'nogo vozrasta [Maktabgacha yoshdagi bolalar psixologiyasi]*. Moskva: Akademiya.

11. Zankov, L. V. (2007). Razvitie ucheniya o kognitivnoy psikhologii [Kognitiv psixologiya haqida ilmiy qarashlarning rivojlanishi]. Moskva: Vysshaya shkola.
12. Rubinstein, S. L. (2001). Osnovy obshchey psikhologii [Umumiy psixologiya asoslari]. Sankt-Peterburg: Piter.
13. Nikitina, L. N. (2011). Obrazovatel'naya praktika v doshkol'nom obrazovanii [Maktabgacha ta'limda ta'lim amaliyoti]. Moskva: Prosveshchenie.